

„NYUGAT-100” AZ OSZK-BAN

Az idei év kulturális évfordulói között az Országos Széchényi Könyvtár kiemelt figyelmet szentelt a Nyugat folyóirat megjelenése századik évfordulójának, s Nyugat-honlapjával, illetve két kiállítással is csatlakozott a „Nyugat 100” rendezvénysorozathoz.

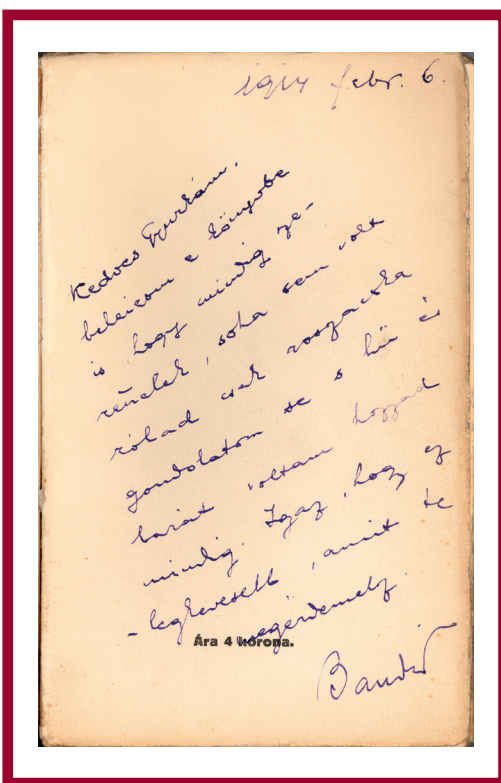
A folyóirat, amely a modern magyar irodalom születésével és kibontakozásával szinte eggyé vált, számos, előzménynek tekinthető, ám tisztavirág életű folyóirat – *Magyar Génusz* (1892–1903), *Figyelő* (1905), *Szerda* (1906) – megszűnését követően jött létre, s nagyrészt azok szerkesztőiből és munkatársaiból verbuválódott.

A Nyugat főszerkesztését 1929-ig a Szerda szerkesztőjeként megismert Ignótus vállalta, szerkesztői a Magyar Génuszban és a Figyelőben is publikáló Fenyő Miksa, valamint a Magyar Génuszt és Figyelőt is szerkesztő Osvát Ernő lettek. Az induló munkatársak között ott láhattuk Ady Endrét, Szini Gyulát, Elek Artúrt, Balázs Bélát, Gellért Oszkárt. A címlap szerint 1908. január 1-jén, valójában 1907 karácsonyán jelent meg az első lapszám, címlapján Beck Ö. Fülöp Mikes-érmével, mely mindvégig ikonja, s egyúttal szimbóluma is a folyóiratnak. Az indulás évéről így írt későbbi mérvadó kritikusa, Schöpflin Aladár *A magyar irodalom a XX. században* című, szinteti-záló igényű irodalomtörténetében: „1908-ban Gyulai Pál teljesen előregedve élete utolsó évét élte, Beöthy Zsolt 60-ik születésnapját és egyetemi tanárságának 25-ik évfordulóját ünne-

pelték hívei, Herczeg Ferenc *Szerelmesek* című regényét írta, Gárdonyi Gézának *Isten rabjai* című regénye jelent meg, Rákosi Jenő mint a *Budapesti Hírlap* szerkesztője Tisza István oldalán harcolt az általános titkos választójog ellen, Ambrus Zoltán összes műveinek kiadása folyamatban volt és ő szerkesztette a *Klasszikus Regénytárat*. Ebben az évben, január elsején jelent meg a Nyugat. [...] Egy év alatt együtt volt az egész társaság, csaknem mindazok, akik aztán éveken át, sokan mindhalálig, hívek maradtak a Nyugathoz, s megadták a szellemét és levegőjét.”

Az *Nyugat* címadás a szellemi tájékozódás irányát jelzi, melyről Fenyő Miksa így vall Móricz Miklósnak, az író testvérének: „A Nyugat cím Osváttól való: illetőleg Osvát jegyzeteiből egy egész sor frappáns címet olvasott fel, és én a Nyugat címet ragadtam meg. Egy ideig még vacilláltunk a Nyugat és a Disputa közt, végül maradt a Nyugat. Ignótus briliáns (!) beköszöntő cikke egyszerűen azt jelentette, hogy Kelet népe a Nyugat mellett döntött.” A folyóirat harminchárom éves fennállása idejének legjobb éveiben is csupán néhány ezres eladott példányszámmal számolhatott, ellentétben a konzervatív irányultságú, a több tíz ezres példányszámban fogyó *Vasárnapi Újsággal* (1854–1921) vagy *Új Időkkel* (1894–1949).

Hatása azonban sokkal nagyobb: a lapban megjelenő írók irodalmunk megújítói, később klasszikusai lettek, életművük hosszú évekig az irodalmi élet hivatalos fórumaival vitázva bontakozott ki a lap közegében. A Nyugat támogatóinak köszönhette létét, főként Hatvany Lajos családjának és Fenyő Miksa kapcsolatai révén a Gyáriparosok Országos Szövetségének. A folyóirat mellett – gazdasági megfontolásból, a lapkiadók gyakorlatát követve – 1910-ben megalakult a Nyugat Könyvkiadó, mely megindította a Nyugat Könyvtár sorozatot, amely több mint harminc éven keresztül, változó névvel ugyan, de folyamatosan adta ki azokat a műveket, amelyek a Nyugat hasábjain jelentek meg. A tízes évektől

ADY ENDRE: *KI LÁTOTT ENGEM?*

(belső, a Bölöni Györgynek szóló autográf ajánlással);
Budapest, Nyugat Irodalmi és
Nyomdai Részvénytársaság, 1914.

ugyanis a modern magyar irodalom gyöngyszemei jelentek meg folytatásokban a lapban. (Kaffka Margit: *Mária évei*, 1912; Balázs Béla: *A fából faragott királyfi*, 1912; Babits Mihály: *Gólyakalifa*, 1913; Móricz Zsigmond: *Szegény emberek*, 1916; Cholnoky László: *Prikk mennyei útja*, 1917, de a kiadó adta ki Babits Mihály, Ady Endre, Juhász Gyula kötetait is, szecessziós, rajzolt és festett borítóval, amelyek közül talán legismertebb a Lesznai Anna által készített *Ki látott engem* „borítékja”) A tízes évek elejére már együtt volt az első

TÓTH ÁRPÁD, BECK Ö. FÜLÖP, KOSZTOLÁNYI DEZSŐ, BABITS MIHÁLY,
OSVÁT ERNŐ, GELLÉRT OSZKÁR A BUDAPESTI MÚZEUMKERTBEN
(Budapest, 1923. május 30.),

fotó: Török Sophie; az eredeti, sérült üvegnegatívról készített digitális kép
- Országos Széchényi Könyvtár/ Kézirattár: Fond III/2332/41.

nagy generáció, a fentebb említett szerzőkön kívül Csáth Géza, Tóth Árpád, Laczkó Géza, Bíró Lajos, Karinthy Frigyes. Az évtized végén azonban komoly veszteséget jelentett Ady Endre halála, akinek legfőbb publikációs tere a Nyugat volt, a lap adta a háttérrel költői harcához, a tartalmi és nyelvi innováció elfogadtatásához, az Ady körüli vitákban mindig kiállva a költő mellett. 1919 februárjában dupla számmal búcsúznak az íróársak munkatársuktól. A háborút is túléli a lap, a húszas évektől a Babits és Osvát szerkesztette Nyugatban jelentkeznek az új felfedezettek, az úgynevezett második nemzedék tagjai: Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Németh László, Márai Sándor, Sárközi György, Gelléri Andor Endre. Ugyanakkor az induló Nyugat munkatársai is sorra publikálták műveiket; megjelent Kosztolányi *Pacsirtája* (1923) és *Édes Annája* (1926), Móricz *Légy jó mindhaláligja* (1920) valamint az Ignótus haragját kivívó Babits Mihály-regény, a *Tímár Virgílfia*. A húszas évektől a nagyközönség felé intenzívebben próbált nyitni a lap: rendszeressé váltak a Nyugat-összejövetelek, szerzői estek Gellért Oszkár, Schöpflin Aladár, Elek Artúr szervezésében. A húszéves Nyugatról a szerkesztőség a Zeneakadémián ünnepi esttel emlékezett meg, ahogyan ezt követően öt évente később is. Ezek az összejövetelek nemcsak tartalmilag jelentősek, kép- és hanganyaguk a Nyugat-kutatás számára is alapvető dokumentumnak számít, melyekből többet könyvtárunk őriz. Az évtized végén ismét veszteségek érték a lapot, 1928-ban meghalt Tóth Árpád, 1929-ben a lapot szerkesztő Osvát öngyilkos lett, ezt követően

a folyóirat irányítását Móricz Zsigmond és Babits Mihály vette át, előbbi az epikai, utóbbi a líra, tanulmány és kritikai rovatok felett diszponálva. Móricz nagy lendülettel vetette bele magát a lap további népszerűsítésébe vidéken és határon kívül egyaránt. Létrejött a Nyugat-barátok köre, valamelyest megemelve az eladott példányszámot. 1931-ben Babits a Nyugatban indult költők verseiből antológiát szerkesztett *Új Anthológia* címmel, ekkor már feltűnt a harmadik nemzedék is: Jékely Zoltán, Kálnoky László, Képes Géza, Weöres Sándor, Vas István, Zelk Zoltán, Szerb Antal. Szerkesztéspolitikai vitákat követően 1933-tól Móricz megvált a lap szerkesztésétől.

A harmincas években mind rendszeresebbé váltak az írói ankétok, egy-egy szociológiai, politikai té-

mát – pl. Elfogy a magyarság? Mit tehet az író a háborúval szemben? – javasolva megvitatásra, megoldásra a lap hasábjain. Az évtized vége újabb veszteségeket hozott: 1936-ban meghalt Kosztolányi Dezső, 1938-ban Karinthy Frigyes. Babits 1938-ban már betegsége tudatában publikálta a *Jónás könyvét*, amely írói hivatásának talán utolsó nagyobb hitvallása. Babits betegségének súlyosbodását követően 1940-től Illyés Gyula vette át a lap irányítását, amely Babits 1941. augusztus 4-én bekövetkezett halálával megszűnt. A szeptemberi szám már nem jelent meg, mivel a lapkiadási engedély a költő nevére szólt. 1941 után a hatóságok nem engedélyezték a lap további megjelenését. A szinte teljes alkotói gárda Illyés Gyula szerkesztésével *Magyar Csillag* (1941–1944) névvel folytatta, vitte tovább a Nyugat örökségét.

Bár egy rövid cikk keretében aligha lehet ismertetni egy lap és egy hozzá szorosan kötődő kiadóvállalat történetét, mindenképpen érdemes felidézni azt, hisz ma is meglepő, hogy milyen sok írónk nemcsak hogy kapcsolatban állt a Nyugattal, hanem írói felfedezését is annak, különösen Osvátnak, később Babitsnak és Schöpflinnek köszönhette. A folyóirat történetét talán legátfogóbban a Nyugat-honlap képi, írott és hangzóanyagával tudta megmutatni, mely nagyban támaszkodott – legalábbis képanyagát tekintve – az OSZK Nyugat-kiállításaira. Ezek alapvetően a folyóirat történetét és a nemzeti könyvtár gyűjteményeiben lévő, páratlanul gazdag anyagot szerették volna megmutatni, feldolgozni. Az időben első, tizenkét tárlós kiállítás 2007. decemberétől 2008. márciusáig volt látható

A NYUGAT FENNÁLLÁSÁNAK 25 ÉVES JUBILEUMÁN A ZENEAKADÉMIA MŰVÉSSZOBÁJÁBAN
(fotórészlet) Szép Ernő, (mögötte) Erdélyi József, (mellette) Gellért Oszkár, Móricz Zsigmond, Laczkó Géza, Babits Mihály,
Tóth Aladár, Török Sophie, Schöpflin Aladár, Füst Milán, Kosztolányi Dezső, Karinthy Frigyes
(Budapest, Zeneakadémia, 1932. január 10.),
fotó: Turul Fotoriport iroda - Szécsi
- Országos Széchényi Könyvtár/ Kézirattár: Fond III/2260/57

a Könyvtár VII. emeleti katalógusterében. E kiállítás nagyrészt a törzsgyűjtemény Nyugatra vonatkozó anyagából építkezett. A fentebb már részletezett folyóirat-előzmények egy-egy példányát is kiállítottuk, valamint a Nyugat szerkesztőváltásai mellett a címlap valamennyi grafikai megújulását is meg tudtuk mutatni, melyben azért Beck Ö. Fülöp Mikes-emblémája az állandóságot hordozza. Külön tárlóba kerültek a szerkesztők és kritikusok szintetizáló igényű művei, irodalomtörténeteik és tanulmányköteteik többnyire a Nyugat kiadó általi első kiadások: Hatvany Lajos, Babits Mihály esszé- és tanulmánykötetei, Schöpflin Aladár és Babits Mihály irodalomtörténete, ezzel is rávilágítva, hogy az irodalom újítói egyben kánonalakítókká is váltak. A Nyugat három nemzedékét a folyóiratban megjelent művek első kiadásán keresztül kívántuk bemutatni, arra is figyelve, hogy könyvművé-

szetileg is érdekes köteteket, a Lesznai Anna, Falus Elek és Kozma Lajos által tervezett borítókat is kiállítsunk, így a lap irodalomtörténeti vertikális és horizontális metszetét is láttattuk. A Nyugat szerzői, szerkesztői tiszteletére, illetve halálakor megjelenő tematikus számok is kiállításra kerültek, a Nyugat-ünnepeket és szerzői körutakat szintén felidéztük a kiállítás során, főként a Kézirattár fotóanyagán keresztül. A lapszámok és kötetek bemutatása mellett, szintén a Kézirattár jóvoltából, autográfokról és fotókról készült kiváló minőségű digitális másolatok tették színesebbé és komplexebbé a tárlókat, így együtt szerepelhetett pl. a *Jónás könyve* kéziratának másolata, folyóiratbeli megjelenése, a Nyugat kiadó által kiadott hasonló című kötet, és a költő korabeli fotója is. A kiállítás külön érdekességét jelentették a Babits-hagyatékban található úgynevezett üvegnegatívokról készült nagytások. E képeket először

az üvegnegatívról szkennelték a MEK munkatársai, számítógépes retusálás és tisztítás után nagyítva azokat. Ezek közül kettő poszter méretű nagyításban került a tárlók mellé: az első kép Tóth Árpádot, Beck Ö. Fülöpöt, Kosztolányi Dezsőt, Babits Mihályt, Osvát Ernőt és Gellért Oszkárt ábrázolja, a második a Török Sophie által készített, tankönyvekből mindenki számára ismert híres Tisza-parti kép, amely Babitsot, Kosztolányit és Juhász Gyulát ábrázolja. (A kamarakiállítás a Duna Televízió Nyugat-adásában is bemutatásra került, valamint kulturális rovatában a Lánchíd Rádió is felhívta rá a figyelmet.)

A második, Nyugattal foglalkozó kiállítás ötlete és kivitelezésének jelentős része Nemeskéri Erikát dicséri, aki évtizedekig gondozta és dolgozta fel a Nyugat szerzőinek hagyatékát a Kézirattárban. Irattári és kéziratári kutatásainak eredményeképpen rekonstruálta, hogyan került állományunkba egy jelentős értéket képviselő kéziratcsoport, melyet a Nyugat szerkesztőségének adományai címmel őrzünk. A donáció előzménye, hogy Sebestyén Gyula, Kézirattárunk egykori vezetője Ady halálát követően az özvegyhez intézett levélben kérte, hogy szíveskedjen a költő hagyatékából kéziratokat, leveleket átengedni, mert Ady autográfjai az újabb magyar irodalom „megmérhetetlen becsű” értékei. Könyvtárunk Irattára őrzi az Adyné Boncza Bertához küldött levél másolatát is. Válasz azonban vagy nem érkezett, vagy elkallódott. 1919. márciusi keltezéssel Sebestyén Gyula viszont megköszöni a Nyugat Kiadóhivatalának ajándékát. Csinszka vélhetőleg továbbította Sebestyén Gyula kérését a lap szerkesztőinek, melyet követően számos Ady-cikknek (pl. *A magyar Pimodan, Az én kálvinistaságom*) és novellának (pl. *A Tilala tó, Anitta, a jósnő*) autográfjait, valamint Ignotus *A fekete zongora* című tanulmányának és Kosztolányi Dezső *A szegény kisgyermek panasza*i versciklusának némileg hiányos kézirateit is elküldte. A folyton költözködő, anyagi nehézségekkel küzdő szerkesztőségnek nem volt irattára, ami a kéziratokból fennmaradt, részben

a közgyűjtemények és a szerkesztőség személyi kapcsolatainak volt köszönhető. A kiállítás másik alappillére az Osvát-hagyatékból származott. Osvát Ernő a szerkesztés terhére az 1920-as években már Babits Mihályra és Gellért Oszkára bízta. Családi és személyes betegségek miatt ugyanis egyre kevesebb időt fordíthatott a folyóirat ügyeire, s elkezdte felszámolni a lakásán felgyülemlett kéziratokat. 1924-ben juttatta el Kézirattárunknak Ady egy levelét, majd halála előtt néhány hónappal, 1929-ben Kaffka Margit verseinek kéziratait, amelyek Osvát Magyar Génusz című folyóiratában jelentek meg 1902-ben. A több tucat kézirat mellett a szerzői fondok eredeti fotóiból és grafikáiból is, valamint a Nyugat-barátok körének eredeti képeslap-sorozatából is kiállítottuk az értékesebb darabokat. Hadd említsük meg végezetül, hogy a Nyugat folyóirat személyek által is kapcsolódott Könyvtárunkhoz, több irodalomtörténész szerzője dolgozott ugyanis a Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárában – így például Rédey Tivadar, Hoffmann Mária, majd egy későbbi időszakban Halász Gábor is –, akiknek nagy érdemük van a Kézirattár páratlan állományának gyarapodásában. A Nyugat 100-zal nem záródik le a folyóirattal való munka. Idén elkezdődött a Babits-hagyaték állományvédelmi digitalizálása, mely remélhetőleg csupán bevezetése a felbecsülhetetlen értékű, eredeti írói hagyaték megmentésének.

A két kiállítás:

A Nyugat története kiadványai tükrében (A kiállítást készítette: Rózsafalvi Zsuzsanna.) *A Nyugat szerkesztőségének ajándéka a Nemzeti Múzeum Könyvtárának* (A kiállítást készítette: Nemeskéri Erika, közreműködött Rózsafalvi Zsuzsanna.)

Rózsafalvi Zsuzsanna
rozsafa@oszk.hu